

Madencilik Sektörü Açısından Uzun Vadeli (2024-2053) Gelişmenin Stratejisi ve On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028)

Av. Dr. Kerem Canbazoğlu
CAC Avukatlık Bürosu
kerem@cac.com.tr

a. Genel Olarak

06.09.2023 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan Orta Vadeli Program (2024-2026)’dan (kısaca “OVP”) yaklaşık 2 ay sonra On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028) (kısaca “OİKP”) da TBMM’nin 31.10.2023 tarih ve 15’inci Birleşiminde onaylanmış, 01.11.2023 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir.

1960 Anayasası ile benimsenen planlı kalkınma modeli çerçevesinde 5 yıllık kalkınma planları yapılmaktadır. OİKP’de, uzun vadeli perspektifte planlama yapıldığı görülmektedir. OİKP’de Uzun Vadeli (2024-2053) Gelişmenin Stratejisi (kısaca “UVGS”) ortaya konulmaktadır. 2053 yılında dünyanın görünümü ve Türkiye’nin durumuna dair öngörüler çerçevesinde değerlendirmeler yapıldığı görülmektedir.

2053 yılı dünyasında, genç ve artan nüfus yapıları ve ekonomik büyüklükleriyle Asya ve Afrika ülkelerinin ön plana çıkacağı, küresel düzene yeni oyuncuların katılacağı, stratejik ittifakların kurulacağı ve çok kutuplu bir yapının oluşacağı değerlendirilmektedir. Gelişecek yapay zekâ uygulamaları ile farklı bir teknoloji çağının başlayacağı, yeni bilimsel dalga ile bilim ve teknolojinin gelişmesi beklenmektedir. Teknolojik gelişmeler, yeşil ve dijital dönüşüm, yeni ve temiz kaynaklardan enerji üretimini beraberinde getirecektir. 2053 dünyasında 10 milyonun üzerindeki nüfusa sahip kentler artacak, iklim değişikliği kaynaklı aşırı hava olayları ve doğal afetler ile jeopolitik riskler nedeniyle küresel ve bölgesel göç artacak, nüfusun ortalama yaşam süresi uzayacak, 65 yaş üstü nüfusun payı giderek artacak, kamu programlarının artan nüfusa yönelik hizmetler için de uyarlanması gerekecektir. Bu yeni küresel sistemde ülkelerin gelişmişlik düzeyleri, doğal kaynakları, hazırlıklı olma durumları geçiş sürecini belirleyecektir.

2053 Türkiye’sinin yeşil ve dijital teknolojilerle yaşanacak yapısal dönüşümlerle üretim ve ticarete dünyanın en önemli merkezlerinden biri olması amaçlanmaktadır. 2053 yılında Türkiye’nin enerji ve gıda arz güvenliği ile birlikte doğal kaynaklarının sürdürülebilirliğini sağlamış, yüksek katma değerli üretimiyle istikrarlı büyüyen, cari işlemler fazlası veren, fiyat istikrarını kalıcı şekilde tesis etmiş bir, dünyanın ilk 10 ekonomisinden birine sahip olması planlanmaktadır.

OİKP’nin toplumun tüm kesimleri için uzun vadeli bir perspektif ve hedef birliği sağlamayı amaçladığı vurgu-

lanmaktadır. Ülkemizin sürdürülebilir kalkınma sürecinin stratejik bir yaklaşımla yönetilmesinin amaçlandığı belirtilmektedir. OİKP, mevcut kaynakların verimli kullanılması, orta ve uzun vadede artırılması ile ekonomik ve sosyal açıdan en fazla katma değer üreten alanlara yönlendirilmesi için yol gösterici bir işlev üstlenmektedir.

b. OİKP’de Madencilik Sektörü ve İlgili Sektörler

OİKP’de, enerji ve madencilik sektöründe yeşil dönüşüm dikkate alınarak doğal kaynaklardan azami ölçüde faydalanılmasını sağlayacak yatırımların hayata geçirilmesi hedeflenmektedir. Doğal kaynakların bütüncül bir bakış açısı ile sanayi ve tarım sektörlerinin üretim süreçlerinde kullanımının artırılması beklenmektedir.

OİKP’de öncelikli sektörler arasında sayılan kimya sektörü açısından, yerli hammadde kullanımının artırılması hedefine yer verilmektedir. Karadeniz doğalgazının girdi olarak kullanılması ile üre üretim tesisi kurularak yerli doğal gazın katma değerinin artırılması amaçlar arasındadır. Hakeza, kömür ve biyokütleden değerli kimyasalların üretilmesi de önemsenmektedir. Katma değeri yüksek bor ve türevlerinin üretim ve ihracat miktarlarının artırılması Ar-Ge kapasitesi ve yetkinlik güçlendirilecektir. Nadir toprak elementleri ve lityum üretim teknolojilerinin geliştirilmesi ve bu alanda büyük ölçekli üretim tesislerinin faaliyete geçirilmesinin sağlanması bir diğer plan hedefidir.

Öncelikli sayılan elektrikli teçhizat sektörüne ilişkin olarak, sektörün dış ticaret açığı verdiği stratejik ürünlerin tespit edilmesi ve bunların üretilmesi için gerekli altyapının oluşturulacağı belirtilmektedir. Otomotiv sektörüne yönelik olarak ise yeni nesil enerji araçlarında kullanılan kritik hammaddelerin yerli tedariki için yol haritası oluşturulacaktır.

Enerji sektörü açısından da planlama öncelikleri arasında hammaddeler ve madenlerle ilgili önemli düzenlemeler yer almaktadır. OİKP’de, enerji arz güvenliğinin sağlanması açısından yerli kömürün kullanımına devam edileceği, çevresel etkilerin en üst düzeyde göz önüne alınacağı belirtilmektedir. Bu bağlamda mevcut kömür yakıtlı santrallerde gerekli rehabilitasyon ve çevresel etki ve verimlilik iyileştirmelerinin yapılacağı açıklanmaktadır. Ayrıca kömürün, hidrojen, metanol ve amonyak üretimi gibi daha çevreci şekilde kullanımına yönelik Ar-Ge faaliyetlerinin yapılacağı, kömür rezervlerinin temiz teknolojilerle >>

değerlendirilmesi konusunda çalışılacağı belirtilmektedir. Öte yandan, yenilenebilir, nükleer, enerji depolama ve hidrojen teknolojilerinin mevcut durumdaki yerli üretim kabiliyetinin, yapılacak envanter çalışmaları ile belirlenmesi ve yol haritasının oluşturulması da plan dahilindedir. Enerji teknolojilerinde kullanılan hammaddelerin arz güvenliğinin sağlanması, çevreye olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi için çalışmaların sürdürülmesi de planda belirlenmiş amaçlardır.

ÖİKP'de, sektörel politikalar başlığı altında, iş ve yatırım ortamına yönelik bürokratik sadeleşme ve kolaylaştırma hedefleri ortaya konulmaktadır. Bunlar arasında, "sektörel tek durak ofisler" aracılığıyla iş ve yatırım süreçlerinin hızlandırılması önemlidir. Vergi ve diğer mali yükümlülüklerin yatırımlar içerisindeki oranlarının en iyi uygulama örnekleri ile uyumlaştırılması da önemli bir diğer plan hedefidir. Hazine arazilerin yatırımlara tahsislerinin kolaylaştırılması, stratejik ve büyük ölçekli yatırımlarda süreçlerin hızlandırılmasını sağlayacak yeni tahsis modeli geliştirilmesi, yenilikçi ve sorunları azaltıcı olabilecek bir diğer adımdır.

ÖİKP'de, madencilik sektörüne yönelik amaç, madencilik faaliyetlerin bütünlük bir yönetim sistemi ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri çerçevesinde yürütülmesi olarak ifade edilmektedir. Bunun için sektörde yatırım ortamının iyileştirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Yurtiçinde aramaların artırılması ile ülkemizin maden, jeotermal, petrol, doğalgaz potansiyelinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Madenlerin işlenerek ara ve uç ürüne dönüştürülmesi ile katma değer artırılması hedeflenmektedir. Hammaddelerde arz güvenliğinin sağlanması ve dışa bağımlılığın azaltılması temel amaç olarak vurgulanmaktadır.

Bu amaçların gerçekleştirilebilmesi için öncelikle sadece maden kanununda değil, madencilik sektörünü etkileyen mevzuata ilişkin yapılacak kapsamlı bir çalışma ile yatırım ortamının iyileştirilmesi planlanmaktadır. Her bir maden grubunun özelliklerine göre yeni bir maden kanununun hazırlanması ve arama faaliyetlerinin kamu yararına faaliyet sayılması vurgulanmaktadır. Orman, su, maden, jeotermal, petrol ve doğal gaz gibi tabii kaynak alanların-

da izin süreçlerinin tek elden yönetilmesi ve bürokratik süreçlerin azaltılması için üst düzey kurumsal mekanizma oluşturulması plan hedefleri arasında öne çıkmaktadır. Enerjide dışa bağımlılığın azaltılması için başta linyit olmak üzere jeotermal ve kaya gazı gibi yüksek potansiyelli yerli kaynaklara yönelik arama ve üretim için Ar-Ge faaliyetleri arttırılacaktır. İzin süreçlerinde bürokrasi azaltılacak ve yatırım güvencesi arttırılacaktır. Ülkemizdeki stratejik ve kritik hammaddelerin tespiti ve yönetimi hakkında strateji oluşturulacaktır. Kritik ve stratejik mineraller listesinde yer alacak maden ruhsatlarının alınmasında mali imkân ve teknik yeterlilikler için farklı koşullar, yapılacak kanun değişikliği ile getirilecektir. Yapılacak ihalelerde katma değeri yüksek uç ürün üretimine yönelik tesis kurulması şartı yaygınlaştırılacaktır. Nadir toprak elementleri ve lityum üretiminde dünyanın önemli üreticileri arasında olmak hedeflenmektedir. Enerji ve sanayi sektörlerinin hammadde ihtiyacını karşılamak üzere yurt içi ve yurt dışı arama çalışmaları arttırılacaktır. Önceliklendirme çerçevesinde ekonomik potansiyeli yüksek stratejik ve kritik madenlerin aranmasına öncelik verilecektir. Bu çalışmalar çerçevesinde madencilik katma değerinin gayri safi yurtiçi hasılaya oranının %1,3'ten 2028'de %2'ye, madencilik ihracatının 3,6 milyar USD'den 2028'de 10 milyar USD'ye, ara ve uç ürün üretim şartlı maden sahası ihale sayısının 56'dan 2028'de 100'e, doğalgaz üretiminin 1,1 milyar m³/yıldan 2028'de 15,5 milyar m³/yıla, ham petrol üretiminin 75.000 varil/günden, 2028'de 210.000 varil/güne çıkarılması hedeflenmektedir.

c. Sonuç ve Değerlendirme

ÖİKP'de belirtilen gerek 2053 ufu, gerekse 2028 yılı hedeflerine ulaşılabilmesi hammadde ve doğal kaynakların potansiyellerinin arama faaliyetleriyle tam olarak belirlenmesi ve sürdürülebilir şekilde yönetilebilmesini zorunlu kılmaktadır. Ekonomide yaşanacak yapısal dönüşümün daha önce de olduğu gibi en önemli noktasında yine hammaddeler ve özellikle madenler yer alacaklardır.

Kaynakça

- On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028)
- Orta Vadeli Program (2024-2026) ●